

TYÖTTÖMÄN SELVIITYMISOPAS

Liisa Hakala

Opinnäytetyö
Elokuu 2011

Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

Tekijä HAKALA, Liisa	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 1.9.2011
	Sivumäärä 81	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saak-	Verkkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi TYÖTTÖMÄN SELVIITYMISOPAS		
Koulutusohjelma Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma		
Työn ohjaaja KOTISAARI, Liisa		
Toimeksiantaja Jyvässeudun Työttömät Ry		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Työttömyys saattaa aiheuttaa haasteita elämään. Ensimmäinen haaste on taloudellinen selviytyminen ja oikeiden työttömyysetuuksien hakeminen. Lisäksi tulisi vielä onnistua luomaan mielekästä elämänsisältöä muuttuneeseen arkeen. Haasteet voivat olla hyvin erilaisia. Riippuen siitä, onko henkilö ollut työttömänä jo pidempään vai vasta työttömäksi jäänyt.</p> <p>Opinnäytetyön toimeksiantaja Jyvässeudun Työttömät ry toimii työttömyyden vähentämiseksi, sekä työttömien työnsaannin, toimeentulon, hyvinvoinnin, tasa-arvon ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Yhdistys haluaa tuottaa oppaan, josta löytyy monenlaista tietoa helpottamaan työttömyydestä selviytymistä.</p> <p>Työn ensimmäinen osa käsittelee työttömyyttä teoriassa. Toinen osa on työn tuloksen syntynyt Työttömään selviytymisopas. Tähän oppaaseen on pyritty keräämään yleistä tietoa, joka palvelisi mahdollisimman monia työttömänä eläviä ihmisiä. Opas on suunnattu myös kaikille muille pienillä varoilla Jyväskylän alueella eläville ihmisille.</p> <p>Oppaan aihealueet ovat Jyvässeudun Työttömät ry:n toiminta, työttömän sosiaalietuudet ja toimeentulo, työnhaku, oman talouden hallinta, sekä vapaa-aika. Työttömyys luo haasteita taloudellisiin, terveydellisiin, sekä hyvinvointiin liittyviin asioihin. Oppaassa kerrotaan Työ- ja elinkeinotoimiston ja Kansaneläkelaitoksen tarjoamista palveluista, sekä Jyväskylän seudulla toimivista yhdistyksistä ja kunnan palveluista.</p> <p>Työn tuloksena syntynyt opas luovutetaan Jyvässeudun Työttömät ry:n käyttöön sähköisessä muodossa. Opas tullaan julkaisemaan sekä yhdistyksen omilla internet- sivuilla, että painettuna versiona.</p>		
Avainsanat (asiasanat)		
Työttömyys, työtön, toimeentulo,		
Muut tiedot		
Liite: Työttömän selviytymisopas		

Author HAKALA, Liisa	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 1.9.2011
	Pages 81	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title A SURVIVAL GUIDEBOOK FOR AN UNEMPLOYED PERSON		
Degree Programme Degree Programme in Service Management		
Tutor KOTISAARI, Liisa		
Assigned by Jyvässeudun Työttömät Ry / The Unemployed of the Jyväskylä Region Association		
<p>Abstract</p> <p>Unemployment may cause troubles in life. The first challenge is to cope economically and to apply for right benefits. In addition it is important to find a meaningful way of life in the new life situation. Troubles in life can be very different, depending on for how long a person has been unemployed.</p> <p>This thesis was assigned by The Unemployed of the Jyväskylä Region Association. The association operates for decreasing unemployment and for helping the unemployed get employment, promoting subsistence, welfare, equality and social justice. The association needed a guidebook in the Jyväskylä region in order to make coping with unemployment easier.</p> <p>First part on the thesis discuss about unemployment in theory. Second part is A survival guidebook for an unemployed person. General information serving as many unemployed persons as possible has been collected into this guidebook. The guide book is also written for everyone in the Jyväskylä area who must manage with little money.</p> <p>Themes in the guidebook are the activities of The Unemployed of the Jyväskylä Region Association, welfare benefits and subsistence, seeking a job, how to control one's household economic and free time activities. Unemployment creates a challenge in terms of one's economic situation, health and wellbeing. In guidebook is been told about service at labour force bureau and social insurance institution and associations working in Jyväskylä.</p> <p>The guidebook written for the thesis will be published on the The Unemployed of the Jyväskylä Region Association website and it will also be printed.</p>		
Keywords unemployment, unemployed, subsistence		
Miscellaneous Attachment: A Survival guidebook for an unemployed person		

SISÄLTÖ

1	TIETOA TYÖTTÖMÄLLE	2
2	JYVÄSSEUDUN TYÖTTÖMÄT RY	3
3	TYÖTTÖMYYS ELÄMÄNTILANTEENA.....	4
3.1	Työttömyyden määrittely	4
3.2	Hyvinvointi.....	5
3.3	Työttömän talous.....	8
3.4	Maksuvaikeudet	10
3.5	Velkaongelmien erikoisjärjestelyt	11
4	TYÖTTÖMÄN TULONLÄHTEET	12
4.1	Työttömyyspäiväraha ja työmarkkinatuki.....	12
4.2	Poikkeustilanteita etuuksien maksamisessa	14
4.3	Edellytykset etuuksien maksamiselle	15
5	TYÖNHAKU	16
5.1	Työ- ja elinkeinotoimiston palvelut.....	16
5.2	Työnhakijaksi rekisteröityminen.....	17
5.3	Kuinka aloittaa työnhaku?	18
5.4	Kuinka työtä haetaan?.....	18
6	TYÖTTÖMÄN SELVIITYMISOPPAAN TOTEUTUS	19
6.1	Aihealueet	19
6.2	Oppaan ulkoasu	22
7	POHDINTA.....	22
	LÄHTEET	26
8	LIITTEET	28
	LIITE 1. Pientulorajoja erityyppisille kotitalouksille vuona 2009	28
	LIITE 2. Työttömän selviytymisopas.....	30

1 TIETOA TYÖTTÖMÄLLE

Työttömyys ei yleensä ole toivottu tilanne. Siitä selviytyminen vaatii työtä. Se mistä apua tilanteeseen voisi saada, ei ole välttämättä kaikille selvää. Työ- ja elinkeinotoimisto on suurimmalle osalle suomalaisista tuttu toimisto. Olivatpa he olleet työttöminä tai eivät. Työ- ja elinkeinotoimistossa laitetaan vireille työttömyysajan etuuksien hakemukset ja tarjolla on myös palveluita työnhakuun. Kaikki työttömyysajan haasteet eivät kuitenkaan liity suoranaisesti taloudelliseen toimeentuloon ja työnhakuun. Työttömyyden aikana tulisi selviytyä elämästä terveenä. Niin etteivät sosiaaliset kontaktit ja oma terveys pääsisi laskeumaan. Pienilläkin varoilla on mahdollista harrastaa ja pitää terveyttä ja sosiaalisia kontakteja yllä. Voimia ja halua tiedon etsimiseen ei kuitenkaan välttämättä aina löydy. Tästä syystä pidettiin tarpeellisena kirjoittaa opas, josta löytyy tietoa paikallisista yhdistyksistä ja yrityksistä sekä kunnan palveluista, joista voi olla iloa ja hyötyä arjesta selviytymisessä. Vastaavaa ajan tasalla olevaa opasta ei Jyväskylän alueella saatavilla olevista palveluista ole eikä etsinnöistä huolimatta vastaava julkaisua löytynyt muidenkaan suomalaisten kaupunkien työttömien yhdistysten julkaisemana.

Tämän opinnäytteen tarkoituksena on laatia Jyvässeudun Työttömät ry:lle opas, joka helpottaa työttömän selviytymistä arjesta. Työn aloittava teoreettinen osa käsittelee työttömyyteen liittyviä ilmiöitä. Käytännönläheisempi osa on opinnäytetyön tuloksena syntynyt Työttömän selviytymisopas. Opas sisältää neuvoja työnhakuun, mutta tärkeämpänä asiana työn tilaaja, Jyvässeudun Työttömät Ry, piti arjen vinkkejä, joilla elämä pienilläkin varoilla olisi mielekäästä. Työttömyys aiheuttaa usein erilaisia ongelmia elämään. Yleisimpiä niistä ovat taloudelliset ongelmat. Oppaan tarkoitus on antaa tietoa erityisesti sosiaaliturvasta sekä talousasioista ymmärrettävässä ja selkeässä muodossa. Lisäksi oppaassa kerrotaan tarpeellista tietoa taloudenhallinnasta, ilmaisista hyvinvointia ja terveyttä tukevista palveluista sekä mahdollisuuksista saada apua työnhakuun ja työllistymiseen. Lisäksi tärkeä osa opasta on tiedottaa

paikallisista yhdistyksistä, jotka toimivat helpottaakseen pienituloisten ja syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten arkea. Tieto oppaaseen on kerätty paikallisten yhdistysten sekä Työ- ja elinkeinotoimiston ja Kansaneläkelaitoksen internetsivujen, painetun materiaalin sekä haastattelujen perusteella.

Työn tilaajan toive oli, että työn tekijä kokoaa tietoa paikallisista yhdistyksistä Jyvässeudun Työttömät ry:n kautta saatujen yhteystietojen avulla. Oppaan kohderyhmä ovat kaikki Jyväskylän alueella asuvat työttömät. Työn laatijan tehtäväksi jäi myös kerätyn tiedon muokkaaminen luettavaan muotoon sekä oppaan taitto Adobe Indesign CS4 taitto ohjelmalla.

2 JYVÄSSEUDUN TYÖTTÖMÄT RY

Työtä, toimeentuloa, elämänlaatua ja edunvalvontaa

Toimeksiantajana opinnäytetyössä toimi Jyvässeudun työttömät ry. Jyvässeudun Työttömät ry on perustettu vuonna 1992 ja rekisteröity vuonna 1993. Yhdistyksen toimintaa on kahdessa eri toimipisteessä Jyväskylässä. Yhdistyksen kansanruokala ja taloustoimisto toimivat Kumppanuustalolla. Hallinnollinen toimisto, kutomo ja ompelimo toimivat kansalaistoiminnan keskuksessa Tourulassa. (Yhdistyksen esittely 2011.)

Yhdistys toimii työttömyyden vähentämiseksi sekä työttömien työnsaannin, toimeentulon, hyvinvoinnin, tasa-arvon ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Yhdistys työllistää pitkäaikaistyöttömiä sekä tarjoaa työllistymistä ja ammattitaitoa edistävää koulutusta. Yhdistys tarjoaa työpaikan noin 70 henkilölle vuositasolla. Yhdistykseen voi työllistyä ruokalan työtehtäviin, kudin-, ompelun-, ja harrastetoiminnan ohjaajaksi, siivoojaksi, vahtimestariksi tai toimistotyöntekijäksi. Lisäksi yhdistys tarjoaa harrastetoimintaa, jonka tarkoituksen on ehkäistä sosiaalisten ongelmien syntymistä ja syvenemistä. Yhdistys toimii työttömien edunvalvojana tekemällä esityksiä viranomaisille ja

pitämällä yhteyttä poliittisiin päättäjiin. (Jyvässeudun Työttömät ry:n toimintasuunnitelma 2011, 1.)

Yhdistys palkkaa henkilökuntaa erilaisilla tukityöllistämisrahoilla ja yhdistyksen omalla rahoituksella. Palkatun henkilökunnan lisäksi Jyvässeudun Työttömät ry työllistää kuntouttavaan työtoimintaan harjoittelijoita erilaisilta kursseilta ja oppilaitoksista. Henkilökunnan esimiehenä toimii toiminnanjohtaja, joka vastaa toiminnan kehittämisestä yhdessä hallituksen, puheenjohtajan ja johtoryhmän kanssa. (Jyvässeudun Työttömät ry:n toimintasuunnitelma 2011, 4.)

Yhdistyksen jäseneksi pääsee maksamalla 4 euron vuosittaisen jäsenmaksun. Jäsenen on oltava työtön suomalainen tai maahanmuuttaja. Muut kuin työttömät voivat ryhtyä yhdistyksen kannatusjäseneksi maksamalla kannatusjäsenmaksun, joka on vähintään 10 euroa vuodessa. (Jyvässeudun työttömät ry. Yhdistyksen esittely. 2011.) Yhdistyksen toiminta rahoitetaan kannatus- ja jäsenmaksuilla sekä Jyväskylän kaupungin ja seurakunnan myöntämällä tuella. Lisäksi rahoitusta toiminnalle haetaan erilaisilta projekteilta ja hankkeilta. Yhdistyksen omaa varainhankintaa ovat lisäksi kansanruokalasta, ompelimesta ja kutomosta saatava myynti ja satunnaisesti järjestettävät myyjäiset ja tempaukset. (Mts. 2011, 5.)

3 TYÖTTÖMYYS ELÄMÄNTILANTEENA

3.1 Työttömyyden määrittely

Työttömän määrittely riippuu monenlaisista ulkoisista tekijöistä, kuten maasta, ajanjaksosta sekä valtion säädöksistä. Työttömän käsitteen määrittelyä vaikeuttaa lisäksi se, että työn tekeminen voi olla myös itsensä työllistämistä. Työn kesto voi vaihdella, ja työ voi olla myös vapaaehtoista tai kotityötä. Nykyisissä

länsimaissa kuitenkin on levinnyt uskomus, jonka mukaan palkkatyö on välttämätöntä ja kullakin hetkellä tulisi olla vain yksi palkkatyö kerrallaan. Työttömän määritelmä vaihtelee, mutta useimmiten työttömäksi määritellään henkilö, jolta puuttuu työ ja sen lisäksi hän hakee työtä. (Pietiläinen 2005, 15.) Tässä työssä laadittu Työttömän selviytymisopas on suunnattu kaikille työtä vailla oleville, Jyväskylän alueella asuville henkilöille huolimatta siitä, hakevatko he aktiivisesti työtä vai eivät. Yleisesti työttömyys nähdään negatiivisena elämäntilanteena, mitä se toki osittain onkin. Taloudellinen epävarmuus vaikeuttaa tarpeiden tyydyttämistä ja saattaa näin johtaa myös terveydellisiin ongelmiin.

3.2 Hyvinvointi

”On pakko jatkaa yrittämistä. Minulla on kiire saada onnistumisen kokemuksia, ja ilman niitä pelkään väsyväni kaiken yrittämisen keskelle.”
(Luoma, Romar, Sohlman, 2007, 12).

Luoma ja muut ovat keränneet kuvia ja kertomuksia Jyväskyläläisten työttömien arjesta. Teokseen on viitattu kappaleiden alussa olevissa lainauksissa. Tarinoissa näkyvät arkipäivän ilon ja surun aiheet. Työttömyys vaikuttaa elämään ei toivotuilla tavoilla, mutta kertojat löytävät elämäntilanteestaan kuitenkin myös iloa tuottavia asioita. Yhdellekään teoksen tarinan kertojalle työttömyys ei ole ollut yksinkertainen asia vaan selviytyminen on vaatinut työtä ja uusien selviytymiskeinojen keksimistä. Työpaikan menetys merkitsee arkirutiinien muuttumista ja elämän vakiintuneen kulun katkeamista. Tällöin katoavat helposti myös työn ympärille kehittyneet elämänrakenteet. Työttömyys käynnistää muutoksen, jonka avulla on kehitettävä uusi elämä ilman työpaikkaa. Tärkeää on löytää tekemistä, jota arvostaa ja pitää merkittävänä vaikka siitä ei maksettaisikaan mitään. (Kahri, Marjamäki, & Pasanen, 1999, 3.) Työtön saattaa kokea ahdistuneisuutta ja ulkopuolisuutta tilanteensa takia. Työttömäksi jääminen koetaan usein myös nöyryyttävänä. Irtisanotuksi joutumisessa on kyse muustakin kuin taloudellisesta menetyksestä. Työorientaatio voidaan jakaa kahteen eri muotoon, sitoutumiseen ja samaistumiseen. Jälkimmäinen sisältää laskelmoivan puolen, joka tiedostaa työstä saatavat edut, toinen muo-

to taas sisältää enemmän tunteisiin liittyviä asioita. Näin irtisanotuksi tulemissa on kyse myös irtisanotun minäkuvan loukkaamisesta. (Kortteinen, Tuomikoski, 1998, 25.)

Työttömyys on stressiä aiheuttava tilanne, sillä sen seurauksena menetetään ihmisen kannalta tärkeitä ja laajasti muuhun elämään vaikuttavia asioita. Stressin on määritelty syntyvän omien tarpeidemme ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien ristiriidasta. Stressin syntyyn on tarjottu syyksi myös tilannetta, jossa henkilö havaitsee jonkin tilanteen ongelmaksi, joka voi aiheuttaa suuria menetyksiä ja ylittää henkilön sopeutumisen voimavarat. Stressi on tilannetulkintaan perustuvaa kokemusta, ja siihen vaikuttavat useat persoonallisuustekijät. Nämä tekijät ovat tarpeet, velvoitteet, tilanteen tulkintatavat, sekä haavoittuvuustekijät. (Pietiläinen 2005, 41.)

Työllä on perinteisesti katsottu olevan myönteinen vaikutus terveyteen. Työstä saa taloudellisen toimeentulon, työ ylläpitää ja jäsentää ajan käyttöä, tarjoaa tavoitteellista toimintaa, mahdollisuuksia kehittyä ja olla osa yhteisöä. Työttömyydellä katsotaan olevan laaja terveydellinen merkitys psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden välityksellä. Useissa työttömyyttä käsittelevissä tutkimuksissa taloudelliset ongelmat on nähty keskeisiksi psyykkisiksi rasisitustekijöiksi. Työttömyyden psykologisessa tarkastelussa ovat sosiaaliset ja psykologiset painetekijät huomioitu merkittävänä työttömän hyvinvoinnin selittäjinä. Tilannetulkinnat saattavat muuttaa koetun stressitilanteen masennukseksi. Tällöin ihminen arvioi mahdollisuutensa keskimääräistä pienemmiksi ja olettaa epäonnistuvansa. (Pietiläinen 2005, 42- 48.)

Matti Kortteisen ja Hannu Tuomikosken vuonna 1998 tekemän tutkimuksen mukaan työttömät ovat työllistä väestöä sairaampia sekä fyysisesti että psyykkisesti. Yli puolet kaikista työttömistä kärsii masentuneisuudesta, ärtyneisyydestä sekä hermostuneisuudesta. Psykkinen pahoinvointi ei kuitenkaan näytä pahenevan työttömyyden pitkittyessä. Tilanne vakiintuu, mutta korkeammalle tasolle kuin työttömyyttä edeltävänä aikana. (Kortteinen, Tuomikoski, 1998, 40.) Työttömyydellä ja pitkäaikaissairauksilla näyttäisi olevan yhteys. Tutkimukseen osallistuneista pisimpään, eli 36 kuukautta työttömänä olleista, 46 %

vastasi itsellään olevan työkykyä haittaava sairaus. Vastaava prosentti työllisillä oli vain 15 %. Työttömyydellä näyttäisi olevan yhteys myös mielenterveyteen. Pisimpään työttöminä olleilla uni- ja rauhoittavien lääkkeiden käyttö oli kaksinkertaista työssäkäyviin nähden. Psyhyken sairauksiin kuuluvat pitkäaikaisairaudet olivat työttömillä jopa kolme kertaa yleisempiä kuin työssäkävillä. (Mts. 41.)

”Olen kääntänyt asiat mielessäni niin päin, että ainakin lapsellemme tämä aika on ollut arvokasta, kun molemmat vanhemmat ovat olleet kotona.” (Luoma, ym. 2007.40).

”Sosiaalinen elämä kutistuu aika pieneksi, erityisesti jos ei ole samassa tilanteessa olevia kohtalotovereita ystäväpiirissä. Ei ole kiva lähteä rahakkaamman ystävän kanssa ostoksille, kun ei voi itse ostaa edes vitosen t-paitaa. Parempi pysyä kotona, keksiä verukkeita ja toivoa ettei ne kauaa kysele seuraksi. Kyllä se kyse ly aikanaan loppuukin ja köyhä saa yksin kökkiä kotonaan ihan rauhassa.” (Mts. 2007, 30)

Kortteisen ja Tuomikosken tutkimuksessa työttömäksi jääneet kertovat, että jotkut heidän aiemmista sosiaalisista suhteistaan ovat käyneet työttömyyden myötä kiusallisiksi. Vaikeita ihmissuhdetilanteita aletaan vältellä, jotta välttyttäisiin tuttavien kysymyksiltä vaikean tuntuksessa elämäntilanteessa. Tällainen sosiaalinen eristäytyminen voi kuitenkin johtaa myös sosiaalisen ankkuroitumisen kiinteytymiseen. Tukea tilanteeseen haetaan yhteisöllisistä asioista kuten omasta perheestä ja lapsista. (Kortteinen & Tuomikoski, 1998, 63 - 65.) Työttömyys saattaa myös kiristää perheen sisäisiä välejä. Perheessä toisen puolison työttömyys voi muuttaa valta-asemaa ja perheen sosiaalista elämää. Työttömyys aiheuttaa perheen sisälle psyykkistä ja taloudellista riippuvuutta. Tällainen riippuvuus on ristiriidassa yksilöllisyyttä ja suvereenisuutta korostavan kulttuurin kanssa. (Mts. 1998, 84.)

Jotta elämä säilyisi mielekkäänä ja terveys hyvänä on tärkeää löytää työssäkäynnin tilalle mielenkiintoista elämänsisältöä. Sisältöä saattaa löytyä esimerkiksi oppaassakin esitellyistä mahdollisuuksista osallistua Kansaneläkelaitoksen ja Työ- ja elinkeinotoimiston koulutuksiin ja työelämänvalmennuksiin.

Oman tapansa täyttää päivänsä voi löytää myös esimerkiksi vapaaehtoistyöstä tai tutustumalla Jyvässeudun Työttömät ry:n sekä muiden yhdistysten maksuttomiin harrastusmahdollisuuksiin tai osallistumalla vapaaehtoistyöhön. Itsensä aktiivisena pitäminen vaatii kuitenkin hyvää fyysistä ja psyykkistä kuntoa. Jostain tulisi löytää halua selviytyä ja tuntea elämä mielekkääksi.

3.3 Työttömän talous

”Sosiaalitoimisto vaatii lisäselvityksiä tuloista ja kaikkia menoja ei hyväksytä. Laskut ovat siis myöhässä väkisin. Ne ovat sosiaalitoimistolla käsiteltävänä. Maksat sakkoja ja soitat kalliita puheluita moniin paikkoihin. Laskuja tulee väkisin. Kännykkä on pakollinen. Täytyy olla aina tavoitettavissa.” (Luoma, ym. 2007, 22.)

Suomessa toimeentulo työttömyyसाikana on järjestetty sosiaalivakuutuksella. Vähänkin suuremmat elämän kulut johtavat siihen, että sosiaalivakuutuksen korvaukset eivät riitä. Tällöin syntyy oikeus toimeentulotukeen. Kortteisen ja Tuomikosken tekemän tutkimuksen mukaan työttömien keskimääräinen toimeentulo heikkenee työttömyyden pitkittyessä. Alle vuoden työttömänä olleiden toimeentulon taso oli 72 % ja yli kolme vuotta työttömänä olleiden 49 % työssäkävien toimeentulon tasosta. Välttämättömyysmenoiksi katsottavat kulut ravintoon, asumiseen, lainoihin, lasten päivähoitoon ja terveydenhuoltoon eivät kuitenkaan laske samassa suhteessa toimeentulotason kanssa. (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 106 -108.) Tutkimuksen mukaan myös kokemus nälästä ja tarve saada toimeentulotukea kasvavat työttömyyden pitkittyessä. Jo alle vuoden työttömänä olleet olivat kokeneet nälkää yli kolme kertaa enemmän työssä käyviin nähden. Yli puolet kolme vuotta työttömänä olleista oli turvautunut toimeentulotukeen. (Mts.1998,109.) Nälän kokemuksen ja heikon toimeentulon taustalla olevat syyt ovat esimerkiksi tulojen pienuus, työttömyyskorvausten katkeilu ja riippuvuus toimeentulotuesta. (Mts.162.)

”Tänä päivänä ihmisyyden mittari on raha ja menestys, joten tällä logiikalla köyhä työtön on siis huono ihminen. Häpeää aiheuttaa myös se, ettei pärjää itse vaan täytyy elää toisten avulla.”

(Luoma, ym 2007, 40.)

Pienituloiseksi määritellään kotitalous, jossa tulot jäävät alle 60 % koko väestön ekvivalenttituloista. Ekvivalenttitulo lasketaan jakamalla kotitalouden tulot kulutusyksiköiden määrällä. (Tilastokeskus 2009, 20.7.2011.) Yhden hengen taloudessa pienituloisuuden raja vuonna 2009 oli 14 230 euroa vuodessa. (Liite 1. Pienituloisuusrajoja erilaisille kotitalouksille.) Yksin asuvan peruspäivärahalla elävän työttömän tulot ovat keskimäärin 553 euroa kuukaudessa ja vuosituloksi saadaan 6 636 euroa. Peruspäiväraha on veronalaista tuloa, josta tehdään 20 %:n ennakonpidätys. Peruspäivärahan lisäksi voidaan maksaa toimeentulotukea ja asumistukea. (Peruspäivärahan määrä. 20.7.2011.)

Peruspäivärahaa saavan työttömän tulot jäävät merkittävästi alle määritellyn pienituloisuuden rajan. Tällöin päivärahan lisäksi on mahdollista saada toimeentulotukea, asumistukea sekä korotuksia peruspäivärahaan. Tällä tulomäärällä tulisi kattaa välttämättömät kulutusmenot. Suomalaisten kulutuksessa on eroteltavissa kolme suurta menoerää, jotka ovat elintarvikkeet, asuminen ja liikenne, jotka muodostavat keskimäärin jo kaksi kolmasosaa kulutuksesta. Stakesin vuonna 1999 tekemän raportin mukaan välttämättömyyshyödykkeiksi luokitellaan menojen pääryhmistä elintarvikkeet, juomat ja ateriat, asunto, energiamenot, terveydenhoitomenot ja muut tavarat ja palvelut. (Kosunen 1999, 3.) Jotta kaikki kulutuksen osa-alueet saataisiin katettua, on löydettävä vaihtoehtoisia halvempia toteutustapoja. Apua tilanteeseen saattaa löytyä seurakunnalta, järjestöistä sekä kunnalta.

Muutokset luottomarkkinoilla ja kuluttajien käyttäytymisessä ovat osaltaan kasvattaneet kuluttajien riskiä selviytyä taloudessaan. Ylivelkaantumisesta on tullut pysyvä ilmiö, ja erityisesti nuorten velkaantuminen on ollut esillä viime vuosina. Elämänmuutokset, kuten työttömyys, sairastuminen ja muut kriisit voivat aiheuttaa ongelmia talouden hoidossa, jos riskeihin ei ole varauduttu eikä kuluttaja osaa sovittaa menojaan alhaisempaan tulotasoon. Taloudelliset ongelmat johtavat kulutuksen hallinnan pettämisen lisäksi erilaisiin sosiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin. Kuluttajan rahatalous pysyy hallinnassa, kun hän onnistuu suunnittelemaan kulutuksensa niin, ettei hän ylivelkaannu ja pystyy kuitenkin tyydyttämään tarpeensa. Kyse on siis osittain subjektiivisesta määri-

telmästä. Toiselle saattavat riittää huomattavasti pienemmät tulot taloudellisten päämäärien saavuttamiseksi. Oman talouden hallintaan vaikuttavat esimerkiksi varallisuus, tulot, velat, kulutustottumukset ja kuluttajakäyttäytyminen. (Peura- Kapanen, 2005, 11.)

Kauppa ja teollisuusministeriön tekemän tutkimuksen mukaan kuluttajat pitävät rahataloutensa suunnittelua tärkeänä, mutta käytännössä sitä tehdään harvoin. Kuukausi- tai vuositasolla budjetteja laaditaan harvoin, ja useimmiten taloutta suunnitellaan vain päässä ja melko yksinkertaisesti ja lyhyellä aikavälillä. Tärkeimmät suunnitteluun liittyvät menot ovat tulot ja niistä hoidettavat pakolliset laskut. Jäljelle jäävä osa voidaan käyttää vapaammin. Jos tuloja on niukasti, saatetaan menoja suunnitella tarkemmin. (Mts. 2005, 32- 33.)

3.4 Maksuvaikeudet

Peruspäivärahalla eläessä talouden suunnittelu voi olla tärkeää. Kasaantuvat laskut aiheuttavat nopeasti lisää kustannuksia ja ongelmia elämään. Maksuvaikeudet voivat johtaa maksuhäiriömerkinnän saamiseen. Maksuhäiriömerkinnän voi saada, kun laskut ovat olleet maksamatta 6 - 8 kuukautta ja henkilö on saanut useita muistutus - ja perintäkirjeitä. Maksuhäiriömerkintä rekisteröidään Asiakastieto Oy:n ylläpitämään rekisteriin, kun maksujen laiminlyönti on todettu ulosottoviranomaisen toimituksella tai tuomioistuimen päätöksellä. Maksuhäiriömerkintä voi estää uuden lainan saamisen, vaikeuttaa vuokrasunnon tai puhelinliittymän saamista tai jopa vaikeuttaa työllistymistä. Merkintä on voimassa 2 - 4 vuotta. (Rantala, Tarkkala, 2008, 32.)

Mikäli maksuja ei muistutusten jälkeenkään pysty suorittamaan, siirtyy asia käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Ensisijaisesti ulosottoviranomainen pyrkii siihen, että velallinen maksaa velkansa vapaaehtoisesti maksukehotuksilla. Mikäli näin ei tapahdu, ulosmitataan palkkaa, eläkettä, elinkeinotuloa tai omaisuutta. Maksettava määrä kasvaa oikeudenkäyntikuluilla ja ulosottomaksuilla.

(Mts.37.) Kokemukseni mukaan erityisesti nuoret eivät osaa neuvotella velkojien kanssa laskujen maksamisesta välttyäkseen perintäkuluilta. Mahdollisesti on kyse myös tietämättömyydestä. Tästä syystä oppaassa on kerrottu erilaisista mahdollisuuksista sopia velkojen maksuista suoraan velkojan kanssa. Jossain vaiheessa lasku tulee joka tapauksessa maksettavaksi, mutta neuvotelmalla saatetaan säästyä turhilta kuluilta sekä siltä mahdollisuudelta että velan maksuun joudutaan ottamaan korkeakorkoista pikalainaa.

3.5 Velkaongelmien erikoisjärjestelyt

Taloudellisten ongelmien kasautuessa saatavilla on apua tilanteeseen. Suositeltavaa olisi, että velkaantunut ottaisi palvelun tarjoajiin yhteyttä ajoissa ennen ongelmien paisumista. Kynnys avun pyytämiseen voi kuitenkin olla korkea. Oma talous on hyvin henkilökohtainen asia. Lisäksi taloudelliseen ahdinkoon joutunut henkilö saattaa kärsiä muistakin ongelmista, jotka vaikeuttavat asioiden ratkaisemista. Työn tuloksena syntyneeseen oppaaseen on kerätty mahdollisimman selkeästi tietoa palveluista, joista voi olla apua velkaongelmien järjestelyssä. Velkaongelmiin liittyvää palvelua tarjoavat viranomaiset ja järjestöt. Palveluita ovat esimerkiksi kunnallinen talous- ja velkaneuvonta, velkajärjestely, jota haetaan tuomioistuinmenettelyn kautta, sekä takuusäätiön takaukset ja muu toiminta. Jotkut kunnat tarjoavat sosiaalitoimen sosiaalista luototusta. (Rantala & Tarkkala, 2008, 41.)

Kunnallisen talous- ja velkaneuvonnan palvelut ovat maksuttomia. Neuvonnan tarkoitus on kartoittaa asiakkaan taloudellista tilannetta ja löytää sopivia ratkaisuvaihtoehtoja. Talous- ja velkaneuvonnassa ensisijainen toimenpide velkaongelmien ratkaisemiseksi on neuvottelu velkojien kanssa. Velkoja voidaan järjestellä esimerkiksi pienentämällä kuukausieriä, pidentämällä laina-aikaa, yhdistämällä luottoja, sopimalla lyhennysvapaista jaksoista tai sopimalla alemmasta korosta. (Rantala & Tarkkala 2008, 41.)

Takuu- Säätiön myöntämän takauksen voi saada henkilö, joka on ylivelkaantunut, mutta kuitenkin maksukykyinen. Takauksen avulla henkilö saa pankista

lainan, jolla kaikki velat yhdistetään yhdeksi uudeksi järjestelylainaksi. Takuuksella pyritään siihen, että velkaantunut selviytyy veloistaan itsenäisesti eikä velkaannu lisää. Velkojen kokonaissumma saa olla korkeintaan 34 000 €. (Mts.42.)

Takuu- Säätiö ylläpitää velkalinjaa, johon kuluttajat voivat soittaa saadakseen neuvoja taloudellisiin ongelmiin. Maksuvaikeuksia ja velkatilannetta kartoitetaan ja hänelle kerrotaan vaihtoehtoista saada talous hallintaan. (Mts. 49.)

Sosiaalinen luototus on kuntien vapaaehtoinen palvelu, eikä sitä ole kaikkialla saatavilla. Kunta voi myöntää luottoa henkilölle, joka ei muuten voi saada luottoa kohtuullisella korolla. Hakijalta edellytetään maksukykyä. (Mts. 43.) Kaikkia edellä mainittuja palveluja on saatavilla Jyväskylän alueella.

4 TYÖTTÖMÄN TULONLÄHTEET

”Väsyttävintä kuitenkin on viedä samat laput Kelalle ja sosiaalitoimistolle. Onnistuin Heinäkuun alussa saamaan pätkätöitä. Tilinauhastani otan kopioita. Yhden vien Kelalle se oman lapun kanssa. Toisen sosiaalitoimistolle sen oman lapun kanssa. Saman päivän aikana saatan juosta kolmellekin eri luukulle. Selvitän mitä olen tehnyt kolmen viimeisen kuukauden aikana. Joskus tuntuu, että ilman merkonomien koulutusta en osaisi tehdä yhtään mitään.” (Luoma, ym 2007,22.)

4.1 Työttömyyspäiväraha ja työmarkkinatuki

Perustuslain (731/1999) 19§ 1. momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. (L 11.6.1999/731.) Työttömän työnhakijan perustoimeentulo turvataan työttömyysturvalain 1 luvun 2 § mukaan työt-

työttömyyspäivärahalla ja työmarkkinatuella. (L 30.12.2002/1290.) Työttömyyspäivärahaa myönnetään työnhakijalle, joka on ollut työelämässä ja jonka toimeentulo on perustunut palkkatyöhön tai yritystoimintaan. Työttömyyskassassa vakuutetuille työttömyyspäiväraha maksetaan ansiopäivärahana ja muille peruspäivärahana. Työnhakijat, jotka eivät ole olleet työmarkkinoilla tai jotka jo ovat nostaneet työttömyyspäivärahaa enimmäisajan, maksetaan työmarkkinatukea. Työttömyyspäiväraha jakautuu peruspäivärahaan ja ansiopäivärahaan. Saadakseen peruspäivärahaa on työtön velvoitettu hakemaan aktiivisesti työtä ja koulutusta sekä antamaan Työ- ja elinkeinotoimistolle tiedot ammatillisesta osaamisestaan, työkokemuksestaan, koulutuksestaan sekä työkykyään koskevista asioista. Lisäksi työttömällä on velvollisuus toteuttaa Työ- ja elinkeinotoimistossa laadittua työnhakusuunnitelmaa ja siihen sisältyviä työllistymistä edistäviä toimenpiteitä. (Aarnio, Häkkinen, Jussila, Järvinen, Maisonlahti, Romo, Sollo 2003, 10 -11.)

Työttömyyspäivärahalla tarkoitetaan kansaneläkelaitoksen myöntämää peruspäivärahaa tai työttömyyskassojen myöntämää ansiopäivärahaa. Työttömyyspäivärahaan on oikeus henkilöllä, jonka työssäoloehto täyttyy vakiintuneessa palkkatyössä. Työssäoloehdon täyttää hakija, joka on ollut töissä vähintään 34 viikkoa työttömyyttä edeltäneen 28 kuukauden aikana, työaika on ollut vähintään 18 tuntia viikossa ja palkka työstä on ollut työehtosopimuksen mukainen tai vähintään 1071 € kuukaudessa. (Työssäoloehto 2011) Peruspäivärahaa maksetaan henkilölle, joka on täyttänyt työssäoloehdon ja ansiopäivärahaa henkilölle, joka on vakuutautunut työttömyyden varalta liittymällä oman toimialansa työttömyyskassaan. Merkittävin ero ansio - ja peruspäivärahassa on niiden suuruus. Peruspäiväraha on kaikille sama, kun taas ansiopäiväraha määräytyy työttömyyttä edeltäneiden tulojen mukaan. (Aarnio, ym. 2003 124.)

Työmarkkinatukea maksetaan hakijalle, joka ei ole oikeutettu saamaan työttömyyspäivärahaa. Syy tähän on useimmiten se, ettei hakija ole ollut työttömyyttä edeltäneenä aikana vakiintuneesti työmarkkinoilla tai työttömyyspäivärahaa on jo maksettu enimmäisaika. Työmarkkinatukea maksetaan työttömyysaikaisen toimeentulon turvaamiseksi sekä työllistymisen tueksi. Työttö-

män työllistävää työnantajaa voidaan tukea osallistumalla palkkakustannuksiin sillä osuudella, joka tavallisesti maksetaan hakijalle itselleen. Työmarkkinatukea maksetaan myös kotouttavana tukena maahanmuuttajille sekä kuntouttavan työtoiminnan ajalta. (Mts. 2003,140.)

4.2 Poikkeustilanteita etuuksien maksamisessa

Työttömyysturvaa saadaksesen on oltava mahdollisuus tehdä työtä Suomessa. Suomen kansalaisuutta vailla olevalla on oikeus työmarkkinatukeen, jos hänellä on rajoittamaton oikeus tehdä Suomessa työtä. Saadaksesen työmarkkinatukea on hakijan lisäksi osallistuttava kotoutumissuunnitelman noudattamiseen. (Aarnio, ym 2003, 93.)

Kotouttamisella tuetaan jokapäiväisessä elämässä tarvittavien tietojen ja taitojen hankkimista sekä osallistumista työelämään. Keskeinen tavoite on tarvittavan kielitaidon hankkiminen. Kotoutussuunnitelma voi sisältää esimerkiksi suunnitelman kielen opiskelusta, työvoimapolitiittiseen koulutukseen osallistumisesta, opiskelusta, ammatinvalintaohjauksesta tai työharjoittelusta. Suunnitelma laaditaan viimeistään, kun maahanmuuttajan työttömyys on kestänyt viisi kuukautta. Maahanmuuttajalla on oikeus kotoutussuunnitelmaan enintään kolmen vuoden ajan. Maahanmuuttajan toimeentulo turvataan kotoutussuunnitelman ajalta kotouttamistuella, joka muodostuu työmarkkinatuesta sekä toimeentulotuesta. (Mts. 2003,158 - 159.)

Henkilöllä, joka työllistyy päätoimisesti yritystoiminnassa, ei ole oikeutta työttömyysturvaan. Sivutoiminen yritystoiminta ei kuitenkaan ole este työttömyyspäivärahan maksamiselle. Tällöin maksetaan soviteltua päivärahaa. Yrittäjä katsotaan oikeutetuksi työttömyysturvaan, kun hän on todisteellisesti lopettanut yrityksen toiminnan tai oman työskentelynsä yrityksessä. Työn on oltava keskeytyneenä vähintään neljä kuukautta. Poikkeuksena työttömyysturvaa voidaan maksaa ilman toiminnan lopettamista kokonaan, jos kyseessä on pal-

kansaaajaan rinnastettava yrittäjä, yritystoiminta on kausiluontoista tai työllistyminen yritykseen on ollut satunnaista. (Mts. 2003, 243.)

Nuori työnhakija täyttää työssäoloehdon, mikäli hän kuuluu työttömyyspäiväraahajärjestelmän piiriin. Hakija, joka tulee työmarkkinoille ensimmäistä kertaa, voi saada työmarkkinatukea. Alle 25 -vuotiaita ammatillista koulutusta vailla olevia työttömiä koskee tietyt erityissäännökset. (Mts. 2003, 101.)

4.3 Edellytykset etuuksien maksamiselle

Saadakseen työttömyysetuuksia on hakijan täytettävä sekä työvoimapolitiittiset että sosiaalipoliittiset edellytykset. Työvoimapolitiittisia edellytyksiä valvoo työvoimaviranomainen ja sosiaalipoliittisia edellytyksiä etuuden maksaja eli Kansaneläkelaitos tai työttömyyskassa. Työvoimapolitiittisten edellytyksien mukaan työnhakija on velvollinen toimimaan niin, että hänen mahdollisuutensa päästä työmarkkinoille paranevat. Itse aiheutettu työttömyys tai sen pitittäminen on sanktioitu. Sosiaalipoliittiset edellytykset liittyvät hakijan tosiasiallisiin mahdollisuuksiin olla työmarkkinoilla. (Aarnio, ym.2003, 61.)

Työttömyysturvaan on oikeus henkilöllä, joka ei ole vakituudessa työsuhteessa eikä työllistä itseään yritystoiminnalla. Henkilön tulee lisäksi hakea kokopäivätyötä ja olla valmis vastaanottamaan myös osa-aika työtä. Työttömänä pidetään myös kokoaikaisesti lomautettuja ja henkilöitä, joilla on oikeus soviteltuun työttömyysetuuteen. Jotta henkilö katsotaan työnhakijaksi, on hänen lisäksi täytynyt rekisteröityä työnhakijaksi, sekä pitää työhakemuksensa voimassa työvoimatoimiston edellyttämällä tavalla. Hakijan on lisäksi oltava työvoimatoimiston tavoitettavissa. (Mts, 62 - 63.)

Työmarkkinatuen kesto ei ole rajattu. Ainoat rajoitukset liittyvät säännökseen etuuteen oikeutetun henkilön 17- 64 vuoden iästä sekä 24 kuukauden aikarajoitus yhdistelmä-tuen maksamisessa työttömän työllistävälle työnantajalle. Työttömyyspäivärahaa maksetaan enintään 500 päivää, jonka jälkeen työssä-

oloehto tulee täyttää uudestaan. Ikääntyneiden työttömien on mahdollista saada työttömyyspäivärahalle lisäpäiviä sekä päästä työttömyyseläkkeelle. (Aarnio, ym. 2003, 156 - 263.)

5 TYÖNHAKU

”Kännykkäni on aina toimintavalmiudessa. Se on mukana jopa koiran kanssa lenkillä ollessa. Odotan soittoa työnantajilta, edes yhdeltä sellaiselta. Kukaan ei kuitenkaan soita.” (Luoma, ym. 2007, 21).

5.1 Työ- ja elinkeinotoimiston palvelut

Työttömäksi jäättäessä tulee ensimmäisenä ilmoittautua Työ- ja elinkeinotoimistoon työttömäksi työnhakijaksi, jossa selvitetään hakijan mahdollisuudet saada aiemmin mainittuja työttömyysetuuksia. Lisäksi Työ- ja elinkeinotoimisto tarjoaa työnhakuun liittyviä palveluita ja ilmoittaa avoimista työpaikoista viestintäkanaviensa kautta. Osa vapaista työpaikoista ei päädy Työ- ja elinkeinotoimiston tietoon. Tästä syystä työnhakuun kannattaa ottaa avuksi muitakin keinoja.

Työvoimapalvelujen tavoitteena on edistää työmarkkinoiden toimivuutta. Palvelu tukee yksityisten henkilöiden sijoittumista työmarkkinoille ja heidän ammatillista kehittymistään sekä varmistaa työnantajien työvoiman saannin. Laissa julkisesta työvoimapalvelusta määrätään, että asiakkaalle tulee tarjota palvelua, joka tukee hänen työllistymistään, tarpeitaan ja vapaata valinnanmahdollisuutta. Kaikkien henkilöasiakkaiden yleisessä käytössä olevat palvelut ovat työnvälitys, tiedot vapaana olevista työpaikoista, itsepalvelumahdollisuudet sekä mahdollisuus saada neuvontaa ja ohjausta liittyen työnhakuun. Tietyillä asiakkailla on lisäksi oikeus saada henkilökohtaista työnvälityspalvelua, työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta, ammatillista kuntoutusta ja niihin liitty-

viä etuuksia, tukea vajaakuntoisen työhön sijoittumiseen sekä työllistymistukea. (Aarnio, ym.2003,104.)

Työ- ja elinkeinotoimiston peruspalveluiden hakeminen ei edellytä rekisteröitymistä työttömäksi työnhakijaksi. Palvelujen saamisen ehtona ei myöskään ole tietty ikä, kansalaisuus tai työttömyys. Rekisteröitynyt työnhakija voi saada henkilökohtaisempaa työnvälityspalvelua sekä niihin liittyviä etuuksia. Työttömällä työnhakijalla on oikeus myös työnhakuhaastatteluihin sekä Työ- ja elinkeinotoimistossa laadittavaan työnhakusuunnitelmaan. (Aarnio, ym.2003,105.)

Työttömänä on mahdollista parantaa mahdollisuuksia sijoittua työelämään erilaisilla työllistymispalveluilla. Työllistymistä edistäviä palveluita ovat työvoimapoliittinen aikuiskoulutus, omaehtoinen opiskelu, työkokeilu, työelämänvalmennus, työharjoittelu, työ- ja koulutuskokeilu, maahanmuuttajien kotoutumistoimenpiteet ja kuntouttava työtoiminta. Työllistymistä edistäviin palveluihin pääsee osallistumaan Työ- ja elinkeinotoimistossa tehtävän työllistymissuunnitelman kautta. Kaikkien työllistymistoimenpiteiden ajalta maksetaan sitä työttömyysetuutta, johon hakijalla on työttömyysaikana oikeus. Työllistymistoimenpiteisiin osallistuminen kuluttaa peruspäivärahan ja ansiosidonnaisen päivärahan 500 päivän enimmäisaikaa. (Työllistymistä edistävät palvelut. 2011.)

5.2 Työnhakijaksi rekisteröityminen

Rekisteröitymistä tulee pyytää henkilökohtaisesti Työ- ja elinkeinotoimistosta, jolloin työnhaku tulee voimaan. Rekisteröityminen antaa oikeuden saada edellä mainittuja palveluita ja on lisäksi edellytys työttömyysturvalle ja toimeentulotuelle. Rekisteröityminen edellyttää työnhakulomakkeen täyttämistä, jolla hakija antaa tarvittavat tiedot itsestään. Työhakemuksen voimassaolo lakkaa, kun työnhakija ilmoittaa, ettei halua pitää hakemustaan enää voimassa. Hakemuksen voimassaolo voi päättyä myös, jos hakija ei pidä hakemustaan voimassa Työ- ja elinkeinotoimiston edellyttämällä tavalla.

Työ- ja elinkeinotoimiston edellyttämä tapa tarkoittaa hakemuksen uusimista henkilökohtaisella käynnillä Työ- ja elinkeinotoimistossa. Hakemus voidaan lakkauttaa myös jos hakija ei luovuta työvoimaviranomaisille vaadittuja tietoja, esitä tietoja yksilöidyn työnhakusuunnitelman toteutumisesta tai hän ei osallistu Työ- ja elinkeinotoimiston hänelle tarjoihin palveluntarpeen arvioimiseksi tehtäviin työkyvyn ja työkyvyn selvittäviin toimenpiteisiin. (Aarnio, ym. 2003,107.)

5.3 Kuinka aloittaa työnhaku?

Ensimmäisenä uutta työtä haettaessa voi olla hyödyllistä punnita omia valmiuksia. Mitkä ovat hakijan parhaat puolet, mitä hän osaa hyvin ja missä voisi kehittyä. Oma osaamistaan voi punnita esimerkiksi seuraavista näkökulmistä. Millaista koulutusta ja työkokemusta hakijalla on, mitä hakija harrastaa vapaa ajallaan ja mitä uudelta työltään ja tulevaisuudelta toivoo. (Kahri, Marjamäki, & Pasanen, T. 1999, 23.)

Omien valmiuksien tutkimisen jälkeen on aika aloittaa aktiivinen työnhaku. Kanavia on monia ja niitä kannattaa hyödyntää monipuolisesti. Työpaikkailmoituksia voi löytää esimerkiksi sanomalehdistä, paikallis- ja ilmaisjakelulehdistä, alan ammattilehdistä, työvoimatoimiston ilmoitustaululta sekä internet-sivuilta, yritysten omilta internet-sivuilta sekä lehdistä ja henkilöstövuokrausyritysten kautta. On tärkeää seurata ilmoittelua työpaikoista, mutta ei pidä myöskään unohtaa oman aktiivisuuden tärkeyttä. Työpaikkansa saattaa löytää suoraan yritysten työhönottajilta ja esimiehiltä kysymällä. Työnhaussa on tärkeää käyttää hyväkseen sosiaalisia verkostoja. Ystävät ja tuttavat saattavat tietää, onko heidän työpaikallaan vapautumassa työpaikkoja ja millaiselle osaamiselle olisi tarvetta. (Mts.1999,18.)

5.4 Kuinka työtä haetaan?

Ensimmäisenä työtä haettaessa on hyvä ottaa yhteyttä työnantajaan puhelimitse. Puhelimesta hakija voi vielä tiedustella lisätietoja yrityksestä ja työpaikasta ja antaa näin itsestään positiivisen ja kiinnostuneen kuvan. Puhelinyhteydenotoissa on syytä huomioida ilmoituksessa annetut tiedot puhelintiedusteluun sopivasta ajankohdasta sekä pohtia etukäteen mitä haluaa kysyä ja kertoa.

Puhelun jälkeen työnantajalle lähetetään kirjallinen tai sähköinen hakemus. Kirjallisesta hakemuksesta tulisi käydä ilmi tehtävä, jota haetaan ja mistä hakija on saanut avoinna olevasta työpaikasta tiedon. Hakemuksessa tulee olla myös henkilö- ja yhteystiedot, hakijan koulutus sekä työkokemus. Tietojen lisäksi hakemuksesta on hyvä käydä ilmi, että hakija omaa ilmoituksessa kerrotut vaatimukset tai ainakin osan niistä. Hakemukseen ei liitetä todistuksia, jos niin ei ole erikseen pyydetty. Hakemuksen liitteenä lähetetään hakijan ansioluettelo, josta käy ilmi tarkemmin koulutus sekä työ-historia. (Kahri, Marjamäki, & Pasanen, 1999, 30 - 31.)

Hakemuksen perusteella hakija voidaan kutsua työpaikkahaastatteluun. Haastattelussa on tärkeää pyrkiä antamaan hyvä ensivaikutelma ja kiinnittää huomiota koko olemukseen. Ilmeet, eleet ja ääni ovat vähintään yhtä tärkeitä viestintäkeinoja haastattelutilanteessa kuin puhumamme sanatkin. Haastattelua ennen on tärkeää ottaa selvää yrityksen toiminnasta, johon on hakeutumassa töihin. On tärkeää valmistautua myös kertomaan itsestään ja kysymään lisätietoja yrityksestä ja työtehtävästä.

6 TYÖTTÖMÄN SELVIITYMISOPPAAN TOTEUTUS

6.1 Aihealueet

Tieto Työttömän selviytymisoppaaseen on kerätty Jyvässeudun työttömät ry:n kautta saatujen yhteystietojen kautta. Yhdistys tekee yhteistyötä monien Jy-

väskylän alueella toimivien yhdistyksien kanssa. Paikallisten yhdistysten lisäksi tietoa löytyi kunnan ja Jyväskylän seurakunnan palveluista. Tieto oppaaseen kerättiin painettujen esitteiden, internetissä julkaistun materiaalin perusteella sekä henkilökohtaisin haastatteluin.

Oppaan aihealueiksi muotoutuivat Jyvässeudun työttömät ry, työttömän velvollisuudet sekä taloudellinen toimeentulo, työnhaku, työllisyyden edistäminen, hyvinvointi sekä vapaa aika ja sosiaaliset kontaktit.

Työttömyysajan suurimmat ongelmat kietoutuvat taloudellisen pärjäämisen sekä fyysisen ja psyykkisen selviytymisen ympärille. Oppaaseen on kerätty tietoa Kansaneläkelaitoksen ja Työ- ja elinkeinotoimiston tarjoamista palveluista sekä Jyväskylän alueella toimivien kolmannen sektorin toimijoista.

Keskeiset Työ- ja elinkeinotoimiston palvelut ovat työnhakupalvelut. Työ- ja elinkeinotoimiston kautta käynnistyy myös oikeus työttömyysturvaan. Oppaassa kerrotaan lyhyesti työttömyysturvan eri muodoista ja kenellä on oikeus saada niitä. Työ- ja elinkeinotoimisto tarjoaa työttömille työnhakijoille palveluita, jotka voivat helpottaa työelämään sijoittumista. Työttömyysturvaan liittyy myös velvoitteita, joista oppaassa kerrotaan.

Työttömyysturvan varassa eläminen voi aiheuttaa taloudellisia haasteita, joista selviytymisen avuksi oppaassa on tietoa tahoista, joista on mahdollista saada apua tarvittaessa. Oman talouden hallinnan avuksi oppaassa on tietoa palveluista, jotka auttavat pitämään talouden ajan tasalla. Lisäksi oppaassa on kerrottu, mihin voi olla yhteydessä tarvitessaan apua taloudellisiin ongelmiin. Keskeiset näistä tahoista ovat Kunnallinen talous- ja velkaneuvonta sekä Takuu- Säätiön velkalinja.

Oppaasta löytyy apua, kun taloudelliset ongelmat kasautuvat. Neuvoja ja tietoa löytyy esimerkiksi laskujen maksamisesta ja maksamattomien laskujen kulujen kertymisestä. Oppaassa on ohjeet toimeentulotuen sekä sosiaalisen luototuksen hakemiseen. Jyväskylän alueella apua on mahdollista saada myös Jyväskylän katulähetys ry: ltä, Jyväskylän seurakunnan diakoniatyöltä, Huhtasuon asukasyhdistykseltä sekä Hope - Yhdessä ja Yhteisesti ry: ltä.

Seurakunnan diakoniatyöltä on mahdollista saada kriisitilanteissa myös taloudellista apua. Muut mainitut toimijat tarjoavat apua esimerkiksi ruuan ja vaatteiden muodossa.

Työnhausta oppaassa on kerrottu lyhyesti, miten työtä voi löytää sekä neuvoja työn hakemiseen ja haastatteluun. Työn toimeksiantajan toive oli, että opas painottuisi enemmänkin työttömän arjesta selviytymiseen kuin työnhakuun. Tästä syystä työnhakuun ei ole oppaassa käytetty paljon tilaa. Työ- ja elinkeinotoimisto tarjoaa mahdollisuuden palkkatuetuun työhön sekä nuorille valmistuneille mahdollisuuden Sanssi- kortin käyttämiseen. Molemmat keinot helpottavat työllistymistä, sillä tuki kattaa osan työttömän palkkakustannuksista. (Mahdollisuus päästä töihin 2011). (Palkkatuki 2011) Oppaassa on kerrottu muutamia esimerkkejä Jyväskylän työvoiman palvelukeskuksen tarjoamista palkkatukityöpaikoista. Jyväskylän alueella apua työnhakuun on mahdollista saada työ- ja elinkeinotoimiston lisäksi Sovatek -säätiön töihin! palvelusta sekä Työkompassi 2 projektista.

Hyvinvoinnista huolehtiminen on merkittävä asia, jotta selviydytään työttömyydestä terveenä. Oppaassa kerrotaan lyhyesti Kansaneläkelaitoksen työelämäntavoitteisista kuntoutuskursseista, joille on mahdollista hakeutua. Kurssilta on mahdollista saada apua päästäkseen takaisin työelämään. Lisäksi kerrotaan terveydenhuollon ilmaisista palveluista työttömille, sekä vertaistukiryhmistä ja auttavista puhelimitä, joista voi olla apua kriisin kohdatessa.

Oppaassa on edullista liikuntaa sekä harrastusmahdollisuuksia esittelevä osuus. Edullisia harrastuksia löytyy niin Jyväskylän kaupungin tarjoamana että erilaisilta järjestöiltä. Harrastusmahdollisuuksia tarjoavat esimerkiksi Jyväskylän Työttömät ry, Jyväskylän työttömien tuki ry, Jyväskylän kaupunkiseurakunta ja Suomen Punainen risti. Matalan kynnyksen kohtaamispaikat sekä harrastusmahdollisuudet voivat olla tärkeitä linkkejä kodin ulkopuoliseen elämään. Taloudellisen tilanteen heiketessä työtön saattaa alkaa välttellä sosiaalisia tilanteita, jolloin osallistuminen harrastustoimintaan on yhä vaikeampaa.

Viimeisenä aihealueena esitellään edullisia ostospaikkoja Jyväskylän alueella. Tietoa on kerätty paikallisista kirpputoreista sekä leipomomyymälöistä, joista tuotteita voi ostaa edullisemmin. Lähes jokaiselle on tärkeää päästä ajoittain lomalle ja vaihtaa maisemaa. Erityisesti lapsiperheille loman järjestäminen voi olla vaikeaa. Useamman lapsen perheessä kuluja kertyy huomattavasti kotimaan matkailustakin. Tukea loman järjestämiseen voi hakea Raha-automaattiyhdistyksen tukemista lomakohteista kotimaassa. Oppaassa on esimerkkejä ja tietoa kohteista joihin tukea myönnetään.

6.2 Oppaan ulkoasu

Opas julkaistaan A-5 kokoisena paperisena lehtenä ja sähköisenä versiona Jyvässeudun työttömät ry:n internet- sivuilla osoitteessa www.jstry.fi. Oppaan värimaailmaksi valittiin Jyvässeudun Työttömät ry:n logosta löytyvät violetti, sekä keltainen. Opas laadittiin käyttämällä InDesign CS4 taitto- ohjelmaa. Yhdistyksen henkilökunta lisää oppaaseen yhdistyksen omia valokuvia omien toiveidensa mukaan. Indesign-ohjelman käyttö mahdollistaa oppaan päivityksen ja muokkaamisen helposti.

7 POHDINTA

Saadessani toimeksiannon Jyvässeudun Työttömät ry:ltä Helmikuussa 2011 tapasin yhdistyksen palveluosaston esimiehen Tuija Öystilän sekä Toiminnanohjaaja Eija Tuohimaan. Sain hyvin vapaat kädet lähteä työstämään opasta, josta olisi iloa ja hyötyä Jyväskylän alueella asuville työttömille. Yhdistyksen puolesta toive oli että oppaasta löytyisivät aihealueina ainakin omaan talouteen, edullisiin harrastusmahdollisuuksiin ja hyvinvointiin liittyvät osuudet. Yhdistys toivoi tietysti myös Jyvässeudun Työttömät ry:n toiminnan näkymistä oppaassa. Oma tavoitteeni oli luoda opas, joka olisi positiivinen ja loisi kuvan siitä että työttömyys ei ole kaiken elämän loppu vaan mahdollisuuksia harrastaa ja kehittää itseään löytyy vaikka työtä ei enää olisikaan. Tärkeinä aihealu-

eina koin myös kaikki taloudellista ahdinkoa helpottavat keinot. Lisäksi toivoin löytäväni oppaaseen myös mahdollisimman paljon vinkkejä vapaa-ajan vietto mahdollisuuksista, jotka eivät olisi liian kalliita, mutta kuitenkin mielenkiintoisia. Suunnitelmissani oli myös haastatella Jyväskyläläisiä työttömiä ja kysyä heidän kokemuksiaan esimerkiksi palkkatukityöllistymismahdollisuuksista ja työttömille suunnatuista harrastusryhmistä. Mielenkiintoisen ja selkeän oppaan työstämiseen toi lisähaastetta uuden tietokoneohjelman opetteleminen. Opas taitettiin Adobe Indesign CS4 ohjelmalla. Ohjelman käyttö vei suuren ajan oppaan toteutuksesta. Tämä vaikutti osaltaan siihen, että esimerkiksi aiemmin suunnittelemani haastattelut jäivät oppaasta pois. Ilman haastatteluitakin oppaasta tuli lähes 50 sivun mittainen. Pidempää oppaasta tuskin olisi kannattanutkaan tehdä, jotta lukijat jaksavat selata sen läpi. Haastavaa oli kirjoittaa oppaaseen tuleva tieto lyhyesti, mutta kiinnostavasti. Tieto tuli olla myös kirjoitettu selkeästi, mutta toisaalta en halunnut aliarvioida oppaan lukijoita liian selkokielellä tekstillä. Useat asiat oppaassa on vain mainittu lyhyesti ja lisää tietoa asiasta saa sivun lopussa mainitusta lähteestä.

Oppaassa työnhakua tärkeämmäksi asiaksi painotettiin työttömän selviytymistä elämäntilanteessaan. Työttömät koostuvat joukosta erilaisia ihmisiä ja syyt työttömyyteen ovat monet. Siksi oli vaikeaa koota kaikille työttömille yhteistä, kattavaa tietopakettia, joka antaisi vastauksen kaikkiin kysymyksiin. Opas on suunnattu kaikille Jyväskylän alueen työttömille. Jos oppaan kohderyhmää olisi rajannut koskemaan esimerkiksi vain lapsiperheitä, olisi oppaasta saatu vielä kattavampi. Samoin yhdenhengen talouksissa asuville olisi voinut kirjoittaa oman oppaansa. Erilaisten kotitaloustyyppien lisäksi avun tarpeen erilaisuuteen vaikuttavat se kuinka kauan henkilö on ollut työttömänä. Henkilö saattaa olla aivan uudessa tilanteessa jäädessään työttömäksi tai on ollut työttömänä jo vuosia. Ongelmien tasot voivat myös olla hyvin erilaisia. Opas on kirjoitettu sillä ajatuksella, että kaikilla oppaan lukijoilla on mahdollisuudet tietokoneen käyttämiseen ja heillä on osoite, jossa asua. Vaikeampiin elämän ongelmiin olisi voinut laatia vielä oman oppaansa. Tämän oppaan tarkoitus oli kuitenkin palvella yleisesti kaikkia työttömiä. Onnistuin mielestäni keräämään oppaaseen monipuolista tietoa usealta elämän alueelta. Opasta voivat hyödyn-

tää kaikki, jotka ovat kiinnostuneita oman kotikaupunkinsa edullisista palveluista.

Jyvässeudun Työttömät ry:n jäsenmäärä on kasvanut kuluneen vuoden aikana huomattavasti. Yksi syy jäsenmäärän kasvuun on pitkäaikaistyöttömyyden ja avun tarpeen lisääntyminen. Vaikka työttömän toimeentuloon liittyvät seikat olisivat jo tuttuja, on monia muita asioita, joissa työtön on yksin. Työttömyysetuuksista saa tietoa Työ- ja elinkeinotoimistosta, mutta henkilökohtaiseen elämään liittyvissä ongelmissa selkeää kohdetta, josta apua voisi saada, on vaikeampi löytää. Lisätiedolle on tarvetta esimerkiksi terveyttä ja hyvinvointia koskevissa palveluissa. Terveystieteiden huolto maksaa eikä työttömällä ole samantasaista työterveydenhuoltoa kuin työssä käyvillä. Omaan terveydentilaa on helppo laiminlyödä, jos ei koe itseään tarpeelliseksi. Apua ja edullisia sekä ilmaisia on kuitenkin saatavilla, mikäli sitä osaa etsiä. Jyväskylän alueella toimii yhdistyksiä, jotka työskentelevät auttaakseen kaikkia jyväskyläläisiä apua tarvitsevia ihmisiä. Näistä yhdistyksistä ei kuitenkaan välttämättä olla tarpeeksi tietoisia. Onhan kyseessä usein voittoa tavoittelemattomia tahoja, joilla ei ole mahdollisuuksia mainostaa toimintaansa ja näkyä katukuvassa sekä mediassa. Taloudellinen toimeentulo on turvattu maassamme jokaiselle ainakin jollain tasolla. Jos työttömyysturva ei riitä on työttömällä vielä mahdollisuudet toissijaisiin etuuksiin kuten toimeentulotukeen. Suurempi ratkaisematon ongelma työttömyydessä näyttäisikin olevan terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitäminen. Tällä olisi kuitenkin merkittävä tehtävä työkunnan ylläpitämisessä sekä syrjäytymisen ehkäisemisessä. Terveystieteiden edistämiseksi on oppaaseen kerätty tietoa harrastusmahdollisuuksista sekä ilmaisista terveydenhoitopalveluista. Liikunta sekä terveydestä huolehtiminen ovat tärkeitä terveyden ylläpitämisen kannalta. Suuri merkitys on myös sosiaalisten kontaktien ylläpitämisellä sekä aktiivisen elämäntilanteen säilymisellä.

Omaa ammattitaitoani Työttömän Selviytymisoppaan kirjoittaminen kasvatti esimerkiksi neuvontataitojen osalta. Ymmärrän nyt paremmin työttömyyttä elämäntilanteena ja ymmärrän millaisia haasteita työttömällä on selviytyä arki-

sista asioista. Uusi tietämykseni voisi mahdollistaa esimerkiksi työskentelyn työvoimaneuvonnassa tai Kelan palvelutoiminnassa. Opasta laatiessa kävivät tutuksi myös Jyväskylän alueen yhdistysten toiminta. Opinnäytetyössä käyttämästäni Adobe Indesign CS4 ohjelman hallitsemisesta voi olla tulevaisuudessa hyötyä esimerkiksi markkinointitehtävissä.

Oppaan toteutus Adobe Indesign CS4 taitto-ohjelmalla oli mielenkiintoista, mutta haastavaa. Oppaasta tuli kohtuullisen selkeä ja helppolukuinen. Opas tullaan luovuttamaan Jyvässeudun Työttömät ry:lle sähköisenä versiona, jota yhdistyksen on helppo muokata ja päivittää jatkossa. Opas tullaan julkaisemaan sekä Jyvässeudun Työttömät ry:n internet- sivuilla osoitteessa www.jstry.fi että painettuna versiona.

LÄHTEET

Aarnio, M., Häkkinen, O., Jussila, N., Järvinen, M., Maisonlahti, M., Romo, S., Sollo, S. 2003. Työttömyysturva. Helsinki: Edita publishing.

Jyvässeudun työttömät ry:n toimintasuunnitelma 2011. 20.7.2011.
www.jstry.fi.

Jyvässeudun Työttömät ry. Yhdistyksen esittely.20.7.2011. www.jstry.fi.

Kahri, M., Marjamäki, M-L. & Pasanen, T. 1999. Työnhakijan ABC kirja. TSL opintokeskus.

Kortteinen, M., Tuomikoski, H. 1998. Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kosunen, V. 1999. Paljonko on riittävästi? Vähimmäisetuuksien riittävyyden arviointia kulutuksen näkökulmasta. Stakes

Luoma, K., Romar, H., Sohlman, M. 2007. Työttömän tiistai. Kuvia ja kertomuksia Jyväskyläläisten arjesta.

Mahdollisuus päästä töihin 2011. Viitattu 24.8.2011.
<http://www.sanssi.fi/tyonhakijat/etusivu/>

Palkkatuki 2011. Viitattu 24.8.2011.
http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyonantajat/06_2rekrytoinnin_tuki/02_palkkatuki/index.jsp

Peruspäivärahan määrä 2011. Viitattu 20.7.2011.
<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/120202142400EH?OpenDocument>.

Peura- Kapanen, L. 2005. Kuluttajien rahatalouden hallinta. KTM. Rahoitetut tutkimukset.

Pietiläinen, R. 2005. Työttömyydestä selviytyminen. Psykologinen lähestyminen työttömyyteen. Rovaniemi.

Rantala, K., Tarkkala, H. 2008. Kotitalouksien velkaongelmien nykytila ja kehitys. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/
731 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki>

Tilastokeskus. Liitetaulukko1. Pienituloisuusrajoja erityyppisille kotitalouksille vuonna 2009. Viitattu 20.7.2011.

http://www.stat.fi/til/tjt/2009/02/tjt_2009_02_2011-01-26_tau_001_fi.html

Työllistymistä edistävät palvelut 2011. Viitattu 23.7.2011

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/120202105623EH?OpenDocument>

Työssäoloehto 2011. Viitattu 23.7.2011

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/130608114148ML>

Työttömyysturvalaki 20.12.2002/1290

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021290?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ty%C3%B6tt%C3%B6myysturvalaki>

8 LIITTEET

LIITE 1. Pientulorajoja erityyppisille kotitalouksille vuona 2009

Kotitalouden koostumus	Pienituloisuusraja vuodessa, €/ kotitalous	Taloudessa kulu- tussyksiköitä
1 aikuinen	14 230	1,0
1 aikuinen ja 1 lapsi alle 14 v.	18 499	1,3
1 aikuinen ja 2 lasta alle 14 v.	22 768	1,6
1 aikuinen ja 3 lasta alle 14 v.	27 037	1,9
1 aikuinen, 1 alle 14 v. ja 1 lapsi 14–17 v.	25 614	1,8
2 aikuista	21 345	1,5
2 aikuista (vanhemmat) ja 1 lapsi alle 14 v.	25 614	1,8
2 aikuista (vanhemmat) ja 2 lasta alle 14 v.	29 883	2,1
2 aikuista (vanhemmat) ja 3 lasta alle 14 v.	34 152	2,4
2 aikuista (vanhemmat) ja 4 lasta alle 14 v.	38 421	2,7
2 aikuista (vanhemmat) ja 1 lapsi 14–17 v.	28 460	2,0

Kotitalouden koostumus	Pienituloisuusraja vuodessa, €/ kotitalous	Taloudessa kulu- tusyksiköitä
2 aikuista (vanhemmat) ja 2 lasta 14–17 v.	35 575	2,5
2 aikuista (vanhemmat), 1 lapsi alle 14 v. ja 1 lapsi 14–17 v.	32 729	2,3
3 aikuista (esim. vanhemmat ja 18 v. täyttänyt lapsi)	28 460	2,0
4 aikuista (esim. vanhemmat ja kaksi 18 v. täyttänyttä lasta)	35 575	2,5

Tilastokeskus

http://www.stat.fi/til/tjt/2009/02/tjt_2009_02_2011-01-26_tau_001_fi.html

LIITE 2. Työttömän selviytymisopas

Työttömän Selviytymisopas

Jyväskylän Työttömät ry

www.jstry.fi

2011